

СЕКЦИЯ СЛАВЯНСКОЙ ФИЛОЛОГИИ

В. А. Ананенка

Наук. кір. **В. А. Ляшчынская**,
д-р філал. навук, прафесар

СЕМАНТЫЧНАЯ ХАРАКТАРЫСТЫКА ПАРЭМІЙ БЕЛАРУСКАЙ МОВЫ АБ СМЕРЦІ

Лічыцца, што амаль усе парэміі арыгінальныя сваёй ідэяй, зместам, абазначаюць важную актуальную думку, вылучаюцца сэнсавай ёмістасцю пры лексічнай лаканічнасці. Адным з актуальных пытанняў, што рэпрэзентавана ў парэміях, з'яўляецца асэнсаванне і ўсведамленне беларусаў аб завяршэнні жыцця чалавека на зямлі, ці аб смерці, якая разглядаецца не столькі як прыродны, колькі як сацыяльны феномен. А тое, што тэма смерці – адна з важнейшых у жыцці чалавека, сведчыць колькасць парэміяў (выдзелена больш за 60 адзінак) і асабліва разнастайнасць семантычных груп парэміяў, якія выяўляюць найбольш важнае, культурна значнае ў разуменні, асэнсаванні розных аспектаў жыцця праз паняцце смерці.

Смерць усведамляецца як непазбежнасць, абавязковае завяршэнне жыцця, а таму прымаецца як абсалютна натуральная з'ява (*Круці не круці, а трэба памерці. Смерць не ручайка – не пераскочыш. Дзвюм смярцям не бываць, а адной не мінаваць. Ніхто два разы не жыве. Хто не нараджаецца, той не памірае і інш.*).

Час надыходу смерці невядомы, няпэўны, ніхто яго не ведае (*Смерць і радзіны не выбіраюць гадзіны. Жывым у зямлю не палезеш*). Няма ніякіх сродкаў для бясконцага прадаўжэння жыцця чалавека на зямлі (*Ад смерці доктара няма. Ад смерці не адкупішся. Два вякі жыць не збіраюся*).

Найбольшая ўвага ў парэміях пра смерць удзяляецца самым розным праявам жыцця: жыццё прадаўжаецца і пасля смерці (*Паміраць збірайся, а жыта сей*), трэба абыходзіцца самым неабходным (*Хто ў жыцці спазнаў рай, той памрэ ў пекле*), быць аптымістычным (*Надзея памірае апошняй*), правільна паводзіць сябе (*Не капай жывому яму, сам у яе ўвалішся. Падняўшы меч, ад яго і загінеш. Для прадажнай псіны кол з асіны*), правільна выходзіць дзяцей (*Хто на малага дубца шкадуе, той на сябе пятлю гатуе*) і інш., бо якое жыццё, такая і смерць (*Сабаку і сабачая смерць*).

Такім чынам, у парэміях беларускай мовы, якія згрупаваны намі паводле агульнай тэмы смерць, адлюстроўваюцца самыя розныя аспекты ўяўлення беларусаў пра жыццё і смерць як пачатак і канец, выяўляецца найбольш важнае, культурна значнае ў разуменні, асэнсаванні паняцця смерці, утрымліваюцца веды пра розныя аспекты жыцця, даводзяцца тэмы культурныя каштоўнасці, якімі кіраваліся нашы продкі і якія яны пакінулі нам у спадчыну.

М. В. Балахонова

Науч. рук. **В. И. Коваль**,
д-р філал. навук, прафесар

ДЕРИВАЦИОННЫЕ ОСОБЕННОСТИ СОВРЕМЕННОЙ КОМПЬЮТЕРНОЙ ЛЕКСИКИ

Весьма распространённым способом словообразования в названной сфере является семантическая деривация, при которой производное и производящее слова имеют один и

тот же план выражения, но различный план содержания. Новые слова при этом возникают в результате двух активных процессов: метафоризации и метонимизации. Так, компьютерная номинация *блин* ‘компакт-диск’ образовалась в результате метафорического переосмысления общеупотребительного слова *блин* ‘лепешка из жидкого теста’ на основе сходства по внешнему виду. Лексема *голова* ‘процессор’ является результатом метафорического переноса на основе функционального сходства со словом *голова* ‘часть тела человека’ – общего семантического признака (‘мыслительная деятельность’). Аналогичная деривационная закономерность проявляется и в следующем случае: *мозги* ‘оперативная память’ ← *мозг(и)* ‘орган высшей нервной деятельности’. Компьютерный жаргонизм *железо* ‘механические и электронные части компьютера’ возник в результате метонимического переноса (с целого на его часть) со слова *железо* ‘твердый ковкий металл’.

Способ фонетической мимикрии (омофонизации) основан на звуковом совпадении семантически несхожих русских общеупотребительных слов с английскими компьютерными терминами. Сравн.: *батон* ‘клавиша’ ← англ. *button* ‘то же’; *лань* ‘локальная сеть’ ← англ. LAN (Local Area Network) ‘то же’. Использование русских имен собственных в таком случае способствует большей степени детерминологизации специальной компьютерной лексики: *Оля* ‘технология внедрения объектов в другие документы и объекты’ ← англ. *OLE (Object Linking and Embedding)* ‘то же’; *Аська, Ася* ‘программа для обмена сообщениями через Интернет’ ← англ. *I seek you* «Я ищу тебя»; *Емеля* ‘электронная почта’ ← англ. *e-mail* ‘то же’. По продуктивным словообразовательным моделям созданы компьютерные жаргонизмы *качалка* ‘программа для скачивания файлов из Интернета’ (←*качать*), *батник* ‘пакетный командный файл, имеющий расширение *bat*’ и *мышкодром* ‘коврик для мышки’.

Вполне закономерно, что в рассматриваемой сфере встречается каламбурное словообразование, происходящее с использованием аббревиатур иноязычного происхождения: *Димка* ‘модуль памяти’ ← англ. *DIMM (Dual In-line Memory Module – двухсторонний модуль памяти)*; *доска* ‘дисковая операционная система’ ← англ. *DOS (Disk Operating System)*.

Н. В. Барсукова

Навук. кiр. А. А. Станкевіч,
д-р філал. навук, прафесар

ЭЎФАНИЧНЫЯ СРОДКІ ВЫЯЎЛЕНЧАЙ ВЫРАЗНАСЦІ Ў БЕЛАРУСКІХ КАЛЫХАНКАХ

Калыханкі – гэта такі жанр дзіцячага фальклору, які мае на мэце супакоіць і ўсыпіць дзіця. Перш за ўсё дадзеная мэта дасягаецца на фанетычным ўзроўні пры дапамозе сродкаў гукапісу: алітэрацыі, асанансу, гукаперайманьняў, анаматапеі, рыфмы і іншых.

Найбольш часта ў тэкстах калыханак сустракаюцца асананс (паўтор галосных) і яго сістэмы, якія надаюць мілагучнасць і напеўнасць радкам.

Аналіз беларускіх народных калыханак паказаў, што самай ужывальнай галоснай з’яўляецца [a]. Часта сустракаецца асананс галосных [o], [i], [y], радзей – асананс галосных [э], [ы].

Асананс можа ўтвараць “сістэмы і стылістычныя гукавыя фігуры” [1, с. 64]: вакалічныя сумежныя і раздзельныя анафары і эпіфары, анаэпіфары, аднаразовыя, двухразовыя і шматразовыя, паслядоўныя, перакрываваныя.

Так, у наступным прыкладзе ёсць раздзельныя анафары і эпіфары, анаэпіфара ў апошнім радку: “*Котка шэры, / Котка белы, / Котка валахаты, / Хадзі дзіця калыхаць*” [2, с. 71].

Аднаразовыя, двухразовыя, шматразовыя: “*Апсік, апсік, каточак, / На што злізаў мядочак? // Сама бабка злізала. // На каточка сказала*” [2, с. 71]; “*Ходзіць кот на сенажаці, / Кліча сон ён да дзіцяці*” [2, с. 68].